

Informasjon om offentlig privat samarbeid om sektorutvikling i landbruket – OPS Landbruk

av Erland Kjesbu, Leder for utvikling og innovasjon, Landbrukets Dataflyt, 13. mars 2020.

Det gjennomføres nå et offentlig privat samarbeid for å bidra til å øke landbruksnæringas konkurransekraft og modernisere offentlig forvaltning i sektoren gjennom samhandling innen digitalisering.

Landbruksnæringa representert ved Norges Bondelag, Norsk Landbrukssamvirke, Kjøtt- og Fjørfebransjens Landsforbund og Landbrukets Dataflyt SA sammen med Nærings- og Fiskeridepartementet, Landbruks- og Matdepartementet, Landbruksdirektoratet, Norsk institutt for bioøkonomisk forskning, Veterinærinstituttet og Mattilsynet står bak samarbeidet.

Samarbeidet formaliseres gjennom en samarbeidserklæring mellom de private aktørene og de offentlige etatene. Tiltaket er organisert med en toppledergruppe, koordineringsgruppa og med Landbrukets Dataflyt SA som sekretariat for arbeidet. Arbeid skal være resultatstyrt og gi samfunnsøkonomiske effekter. Konkrete tiltak gjennomføres som del av en portefølje-modell med ulike aktører og etater som eiere og drivere av enkeltprosjekter. Samspeilet mellom private virksomheter som enkeltvis skal skape verdier og innovasjon, en sektorplattform gjennom bransjesamarbeid samt offentlige plattformer og etater er en sentral del av modellen for sektorutviklingen.

Bakgrunn

Landbrukets Dataflyt SA ble i 2017 kontaktet av Brønnøysundregistrene med spørsmål om det var interesse fra landbrukssektoren og verdikjeden for mat om å se på muligheten for et offentlig – privat digitaliseringssamarbeid.

Regjeringen har i sin politiske plattform vektlagt at digitalisering er et viktig verktøy for forenkling og innovasjon av offentlig sektor. Tempoet i digitaliseringen skal opp og samarbeidet med privat sektor skal forsterkes. Regjeringens forenklingsprosjekt er organisert i Nærings- og fiskeridepartementet (NFD), men med mandat for hele forvaltningen. Målet med arbeidet er å bidra til en årlig besparelse på 10 mrd. kroner for næringslivet i perioden 2017 – 2021. NFD bidrar i den forbindelse med tilrettelegging av offentlige private samarbeid (OPS) i flere sektorer. Det er NFDs holdning at OPS-samarbeidene i størst mulig grad skal være styrt av næringen og av samfunns effekter samt at offentlig sektor skal utvikles i takt med dette.

Brønnøysundregistrene rolle er å være en tilrettelegger for næringsutvikling, innovasjon og verdiskaping og de ønsker å bidra i en koordinerende rolle mot resten av offentlig sektor. Med tilrettelegging menes det her blant annet å kunne bidra til å påvirke at regelverket er tilpasset fremtidsrettede digitale tjenester, koordinere prosesser der ulike organisasjoner oppnår på forhånd avtalte og gjensidig fordelaktige målsettinger, standardisering av dataflyter som skal utveksles og utvikling og kobling av datasystemer og tjenester. Brønnøysundregistrene er imidlertid klar på at slike prosesser i størst mulig grad skal være næringslivs- og brukerstyrt, dvs. en sektordrevet utvikling.

Landbrukets Dataflyt SA er eid av sentrale aktører i landbrukssektoren, både privat- og samvirkebasert foredlings- og leverandørindustri, sentrale aktører innen finans og forsikring i landbruket, faglag og skogsiden. Eierne i selskapet er i dag; Norges Bondelag, Norsk Bonde og Småbrukarlag, Tine, Nortura, Felleskjøpet Agri, Felleskjøpet Rogaland Agder, Strand Unikorn, Fiskå Mølle, KLF, Gartnerhallen, Glommen Skog, Geno, Tun Media, Matmerk, Norsk Landbruksrådgivning, Gjensidige, Sparebank 1 og Landkreditt Bank. Selskapet har utover sine eiere og tett samarbeid med de mest sentrale aktørene i regnskapsbransjen knyttet til landbruk, NIBIO (i relasjon til standardisering) og Landbrukets Klimaselskap SA.

Landbrukets Dataflyt SA har gjennom flere år sett et behov for og forsøkt å få til økt offentlig-privat samarbeid knyttet til digitalisering. Basert på drøftinger med Brønnøysundregistrene tok så Landbrukets Dataflyt SA initiativ til å få med Norges Bondelag, Norsk Landbrukssamvirke og Kjøtt- og Fjørfebransjens landsforbund for å få til en bred sektorforankring for et slikt arbeid.

Prosjektets arbeid og organisering så langt

Høsten 2017 ble det etablert en arbeidsgruppe for landbrukssektoren, med deltakelse fra Norges Bondelag, Norsk Landbrukssamvirke, Kjøtt- og fjørfebransjens landsforbund, Landbrukets Dataflyt SA og Brønnøysundregistrene. Det var enighet om at det var interessant å gå videre med å sonde muligheten for økt offentlig-privat samhandling gjennom digitalisering i landbrukssektoren og verdikjeden for mat. Landbruks- og matdepartementet ble tidlig orientert om initiativet.

Koordineringsgruppen arrangerte et åpent seminar i februar 2018. Seminaret samlet om lag 80 deltakere fra privat og offentlig sektor. Etterlatt inntrykk var at næringa er godt i gang med, og det er en økende satsing på digitaliseringsarbeid i landbruket. Det ble gitt flere signaler om at både offentlige og private aktører ser behovet for videre arbeid, blant annet gjennom et eget prosjekt/program, men i første omgang med en mulighetsstudie.

I etterkant av seminaret gjennomførte koordineringsgruppa møter for å oppsummere og identifisere aktuelle områder i forhold til offentlig-privat samarbeid innen digitalisering det kunne være aktuelt å se videre på.

I løpet av våren 2018 ble videre en toppledergruppe bestående av Norges Bondelag, Norsk Landbrukssamvirke, Kjøtt- og Fjørfebransjens landsforbund, Landbrukets Dataflyt, Brønnøysundregistrene og Nærings- og Fiskeridepartementet etablert. Arbeidet med å etablere en portefølje med tiltak/prosjekter for realisering av gevinster basert på offentlig privat samhandling knyttet til digitalisering startet. Høsten 2019 kom Landbruks- og Matdepartementet med i toppledergruppa og Landbruksdirektoratet, Mattilsynet, NIBIO og Veterinærinstituttet kom med i koordineringsgruppa.

Arbeidet formaliseres gjennom en samarbeidserklæring mellom aktørene i toppleder- og koordineringsgruppa, hvor Landbrukets Dataflyt er sekretariat for arbeidet, koordineringsgruppa har en sentral operativ rolle og foreslår nye tiltak/prosjekter for toppledergruppa som beslutningsorgan.

Toppledergruppa består pr i dag av:

- Einar Frogner, styreleder Landbrukets Dataflyt
- Sigrid Hjørnegård generalsekretær Norges Bondelag
- Lars Peder Brekk, direktør Brønnøysundregistrene
- Bjørn-Ole Juul-Hansen, direktør Kjøtt- og Fjørfebransjens landsforbund
- Ola Hedstein, direktør Norsk Landbrukssamvirke
- Hans Jørgen Blomseth, prosjektleder i Nærings- og fiskeridepartementet
- Viil Søyland, avdelingsdirektør Landbruks- og matdepartementet

Koordineringsgruppa i OPS-Landbruk består pr i dag av;

- Erland Kjesbu, leder for innovasjon og utvikling Landbrukets Dataflyt
- Arnstein Tveito, administrasjonssjef Norges Bondelag
- Edvard Pedersen, seniorrådgiver regjeringens forenklingsprosjekt for næringslivet, NFD
- Endre Myhr, markeds- og administrasjonssjef Kjøtt- og Fjørfebransjens landsforbund
- Åge Klepp, fagsjef næringspolitikk og innovasjon Norsk Landbrukssamvirke
- Hildegunn Norheim, divisjonsdirektør kart og statistikk, NIBIO
- Steinar Bjørneset, IKT-sjef Landbruksdirektoratet
- Helge Løtveit, Seniorrådgiver Mattilsynet
- Malin Johnsson, avdelingsdirektør Veterinærinstituttet

Tiltak og prosjekter finansieres enkeltvis og koordineres/eies av enkeltaktører som rapporterer til OPS Landbruk-samarbeidet på framdrift og gevinstuttak.

Følgende tiltak/prosjekter er igangsatt og er under arbeid;

- Samtykkebasert tilgang til tilskuddsdata: tiltaket er gjennomført i samarbeid mellom Landbrukets Dataflyt, Landbruksdirektoratet, Duett, Visma og Altinn. Løsning for formidling av tilskuddsavregninger digitalt direkte inn i regnskapssystemene basert på bondens samtykke er satt i produksjon. Tiltaket er gjennomført med egeninnsats fra involverte parter. Landbrukets Dataflyt har koordinert arbeidet og har utviklet en løsning for digital formidling av tilskuddsdata inn i bondens fagsystem standardisert med Landbrukets kodesystem.
- Utredning av juridiske, etiske og konkurransemessige «regler» for eierskap til data i norsk landbruk. Utredningsprosjekt i samarbeid mellom landbruks- og sjømatnæringa med felles styringsgruppe. Landbrukets Dataflyt står for operativ gjennomføring med oppdrag utsatt til DNV-GL og Pretor Advokater. Tiltaket er finansiert av Norges Bondelag, Norsk Landbrukssamvirke, Kjøtt- og Fjørfebransjens Landsforbund, Landbrukets Dataflyt (egeninnsats) og Sjømat Norge samt har fått støtte fra Bioøkonomiordningen i Innovasjon Norge.
- «Bondens dashboard»: Tilgjengeliggjøring/deling av data og utvikling av infrastruktur for å bidra til at bonden og bondens samarbeidspartnere kan få bedre helhetlig beslutningsstøtte og mer effektive og brukervennlige arbeidsprosesser. Dette inkluderer blant annet utvikling av felles løsninger for autentisering og autorisasjon (pålogging og tilgangsstyring/samtykke), standardisering, samarbeid mellom både offentlige og

private aktører som samhandler med og har digitale løsninger/tjenester ut mot bonden. Tiltaket er finansiert gjennom EU-prosjektet Demeter samt at Landbrukets Dataflyt utvikler sin egen løsning for konseptet Bondens dashboard i samarbeid med andre norske partnere i prosjektet samt offentlige og private aktører som samhandler digitalt med bonden.

- Digital søknad om landbrukslån med samtykkebasert tilgang til både private og offentlige data (f.eks produksjonsdata, økonomidata, ligningsdata, tilskuddsdata mm). Tiltaket er under konseptutvikling og partneretablering. Landbrukets Dataflyt koordinerer arbeidet og tar sikte på å gjenbruke og videreutvikle egne løsninger i samhandling med gjenbruk og videreutvikling av offentlig infrastruktur og løsninger i samarbeid med sentrale landbruksbanker. Tiltaket sees og i sammenheng med og kan bli en del av Bondens dashboard.
- Kartleggingsarbeid for å få oversikt over relevant digitaliseringsarbeid, både offentlig og privat, i sektoren. Koordineringsgruppa har iverksatt et kartleggingsarbeid for å få bedre oversikt over alle aktiviteter, prosjekter og tiltak som både offentlige og private aktører innen sektoren har iverksatt og har ambisjoner om å iverksette innen digitalisering. Det gjennomføres kartleggings- og innspillmøter med sentrale aktører og etater. Det skal gjennomføres en spørreundersøkelse bredt i sektoren blant både private virksomheter og offentlige etater. Aktørene i koordineringsgruppa deler sin oversikt over egen digitaliseringsaktivitet. Tiltaket vil danne grunnlag for både ideutvikling, videre planlegging av OPS Landbruk-arbeidet og i seg selv bedre oversikt innad i sektoren over ulike aktørers og etaters digitaliseringsaktivitet, f.eks for å oppnå bedre arbeidsdeling og unngå dobbeltarbeid.

Aktørene i samarbeidet stiller seg videre bak regjeringens mål om at Norge skal bli blant de ledende landene i Europa når det gjelder innovasjon og være ledende i å anvende nye digitale muligheter i alle sektorer. Innovasjon, forenkling og digitaliseringstiltak skal støtte opp om ambisjoner og målsettinger for landbruket; å nå landbrukspolitiske mål, produsere kvalitetsmat til en voksende befolkning og gi lønnsomhet for bonde og aktører i næringa. Norsk landbruk bør være i verdenstoppen på å evne å ta i bruk ny teknologi. Tiden er moden – både hos offentlige og private aktører innen landbruket for en felles satsing.

Eksempel på lignende initiativ

Et referanseprosjekt (eksempel på modellen) for offentlig-privat digitaliserings samarbeid er samarbeidet mellom Finans Norge, Brønnøysundregistrene og Skatteetaten. Dette prosjektet kalles DSOP-programmet.

Konkret er det i dette prosjektet utviklet en samtykkebasert lånesøknad. Der låneprosesser tidligere fordret at søkeren sendte inn en mengde dokumenter, blir nå disse dataene hentet direkte fra Skatteetaten etter at søkeren har gitt digitalt samtykke.

Beregning viser at med 750 000 lånesøknader årlig gir løsningen en gevinst på 6 mrd. i finanssektoren og 9 mrd. for alle involverte i en periode over 10 år. Løsningen som her er

utviklet baserer seg i hovedsak kun på bruk av eksisterende data, det er koblingen av disse datakildene som har ført frem til den nye innovative løsningen.

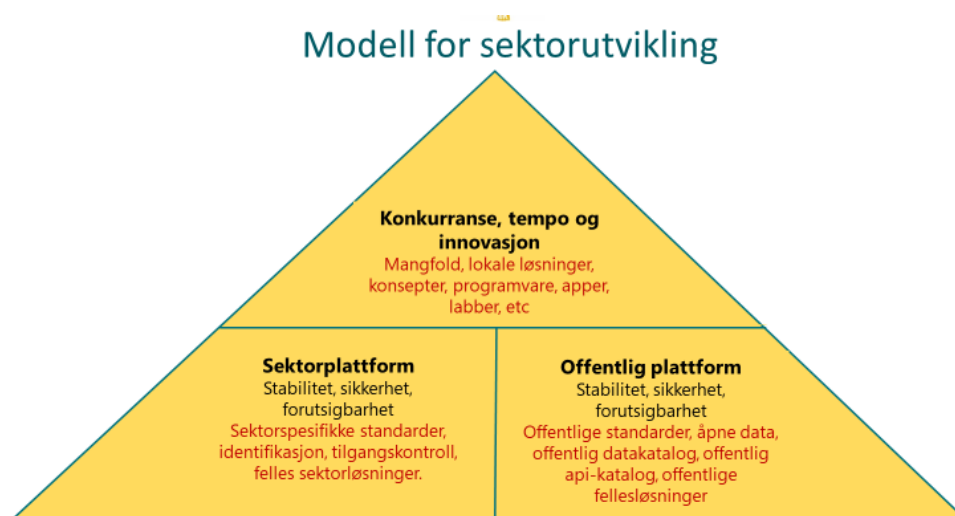
En suksessformel i dette prosjektet sies å ha vært at hver etat ikke har finregnet på hvem som får størst gevinst. I første runde er det nok finansnæringen, mens det i en senere runde kan være skatteetaten som drar nytte av dette i sitt kontrollarbeid. Det kan for øvrig nevnes at denne løsningen vant Digitaliseringsprisen 2018.

Forankring av en modell for arbeidsdeling under sektorutvikling

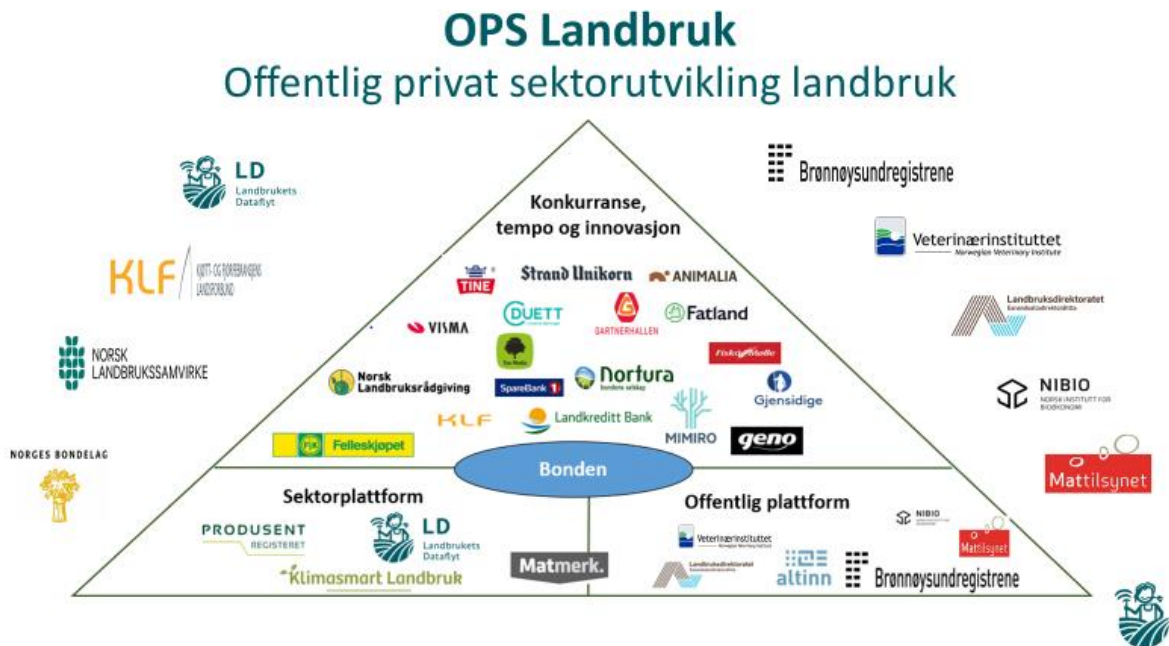
Erfaringsmessig er det mange aktører som ønsker å ta kontroll over dataflyten til sine medlemmer og kunder. Mange ønsker å skaffe seg selv unike konkurransefortrinn gjennom å utvikle sine løsninger som de vil åpne for at andre kan bruke. Nyere forskning understreker at man i digitale nettverk og økosystemer må ta sikte på å påvirke utviklingen heller enn å etterstrebe full kontroll.

Toppledergruppen har derfor drøftet en modell for rammeverk/organisatorisk arkitektur for offentlig-privat sektorutvikling. Det var enighet om at modellen skissert under representerer et godt rammeverk for arbeidsdeling i forhold til videre sektorutvikling innen landbruks-sektoren.

Modellen vi ser for oss brukt innen landbrukssektoren tar utgangspunkt i standard modell for offentlig-privat sektorutvikling.

Oversatt fra standard modell, til en landbrukssektormodell – vil den kunne se slik ut.

Nærmere forklaring av modellen og organiseringen av digitaliserings samarbeidet i norsk landbruk

Det er hos bonden og aktørene øverst i trekanten at den store verdiskapingen og gevinstene for næringa skal genereres. Det vil i stor grad være disse aktørene som samhandler digitalt med bonden og i konkurranse tilbyr produkter og tjenester bl.a. gjennom digitale grensesnitt.

Varemottakere, leverandører, banker, regnskapsmiljø, forsikringsselskaper, telecomselskaper, andre teknologiselskaper og programvareleverandører bl.a. til bonden og bondens samarbeidspartnere utgjør spissen i trekanten. Her er konkurransen drivkraften for å få fram innovative, effektive og brukervennlige løsninger. Eierskapet til produkter, tjenester og løsninger ligger her hos enkeltaktører eller grupper av aktører/konsepter. Et eksempel på dette er samarbeidet Tine og Felleskjøpet har etablert gjennom det nye selskapet Mimirol. Det gjelder også aktører som utvikler konsepter og tjenester sammen, eksempelvis regnskapsaktører, banker og leverandører og ellers ulike rådgivningskonsepter hvor flere enkelt aktører samarbeider.

For å få til ønskelig samhandling mellom enkeltaktører og aktører som tilbyr konsepter, er det behov for både offentlige og private fellesfunksjoner. Dette er spesielt viktig for at det kan utvikles gode og samhandlende tjenester ut mot bonden. Dette kan være felles standarder, regelverk og infrastruktur for deling av data, felles løsninger for autentisering (identifikasjon og pålogging) og autentisering (tilgangskontroll, løsninger for angivelse av samtykker, avtaleinngåelser etc). Det er og behov for infrastruktur knyttet til deling av data som er både teknisk sikker, oppleves som trygg for aktørene som skal dele, tar vare på personvern og konkurranse-sensitive forhold samt er effektiv og brukervennlig. Dette inkluderer både privat og offentlig infrastruktur som og må kunne samhandle. Den private infrastrukturen må og kunne forholde seg til både sektorspesifikke offentlige aktører og infrastruktur samt sektorovergripende offentlige aktører og infrastruktur.

Landbrukets Dataflyt SA og Landbrukets Klimaselskap SA representerer slike fellesløsninger i landbruket i dag. Fusjonen mellom gamle Landbrukets Dataflyt SA og Produsentregisteret SA vil sikre og styrke slike fellesfunksjoner, bidra til enda bedre samhandling på den private siden i landbruket og legge til rette for enda mer koordinert samhandling mot offentlige etater og plattformer. For denne delen av trekanten er det viktig med et bredt eierskap hvor hele landbruksnæringa er med.

Den norske landbruksmodellen er bygget opp med tett samhandling mellom offentlig og privat sektor. Bonden må forholde seg til både enkeltaktører og fellesfunksjoner i næringa samt mot både sektorspesifikke enkeltetater, sektorovergrepene etater og felles digital infrastruktur i det offentlige. For å få til effektive løsninger, god beslutningsstøtte, ivareta sikkerhet, forretningsmessige forhold, gjeldende lovverk etc, vil digitaliseringen kreve økt samhandling og samarbeid mellom alle tre delene i modellen presentert over.

Digitaliseringen gir og muligheter for både innovasjon, økt verdiskaping og konkurransekraft (for den enkelte bonde, aktør og næringa samlet) om en evner å samarbeide om det som berører hele næringa. Fellesfunksjoner på privat side i sektoren, bredt forankret i hele næringa og hos alle bonden samhandler med, og godt samarbeid mellom offentlige etater, vil være avgjørende for å ta ut potensialet og alle gevinstene med digitaliseringa.

Det er grunn til å tro at ved god avklaring av arbeidsdeling samt definering av hvor konkurranse og samarbeidsflater møtes, vil en gjennom OPS Landbruk kunne legge forholdene til rette for å ta ut store gevinster både for den enkelte næringsutøver (stor som liten), næringa samlet og samfunnsøkonomisk.

Oppsummert

Arbeidet så langt og erfaringen fra andre sektorer viser at det ligger betydelige nytteverdier gjennom et slikt samarbeid for både næringen, det offentlige og samfunnet. Dette vil kunne bidra til økt konkurransevne for norsk landbruk, vise at det norske landbruket er med i tiden og framoverlent i forhold til digitalisering både i privat og offentlig sektor, det kan også være internasjonalt potensiale for eksport av løsninger. Alt dette fordrer samhandlingen og arbeidsdeling mellom de tre sektorene som skissert i figuren over. I tillegg vil mulighetene for finansiering være viktig for hvilke resultater det er mulig å oppnå fremover.

Vedlegg 1 – Ideliste for tiltak/prosjekter med behov for offentlig og privat samarbeid

Det er i samarbeidet jobbet fram en ideliste med eksempel på tiltak/prosjekter som vil ha behov for offentlig privat samarbeid innen digitalisering, og hvor det kan være behov for fellesløsninger. De ulike ideene er ikke behandlet og gjort prioriteringer på i koordineringsgruppa. Aktører og etater utenfor koordineringsgruppa kan og spille inn sine ideer her til Landbrukets Dataflyt som oppdaterer lista løpende. Det gjelder både innspill på eksisterende ideer samt nye ideer for tiltak/prosjekter hvor det er behov for offentlig og privat samarbeid.

Følgende tiltaks-/prosjektideer er på idelista

- Gjennomgang av muligheter for økt presisjonsnivå på tilskuddsforvaltning gjennom digitalisering
- Utredning, overvåking og innsamling av produksjons- og dyrehelsesdata for å avdekke og korrigere avvik, samt dokumentere helsestatus og dyrevelferd
- Utredning av behov og muligheter for, bruk av, standardisering og deling av data, nasjonalt samt for den enkelte bonde i Norge knyttet til presisjonslandbruk (Internet of things)
- Utredning av potensialer for offentlig og privat sektor ved «biomassemåling» i husdyr- og planteproduksjon
- Gjennomgang av potensiale knyttet til løsninger, systemer og samfunnsøkonomisk verdi gjennom once-only-prinsippet ved offentlig rapportering
- Utredning av muligheter for opprettelse, organisering og finansiering av Landbrukets Innovasjons LAB
- Behovskartlegging, skogsektoren
- Mulighetskartlegging, OPS-Landbruk og digital strategi for utviklingspolitikken
- Utredning/utvikling av fremtidens kjøttkontroll
- Utvikling av objektregister ifm Internet of Things (IoT)
- Utvikling av «sandkasse for regelverksutforming» - digital vask av regelverk
- Utredning av behovet for og utvikling av digitale verktøy for risikohåndtering og beredskap i landbruket
- Utvikling av bransjestandard GDPR landbruk
- Utvikling av standarder for avtaler om datarettigheter ved anskaffelser av IoT
- Utredning og utvikling av felles offentlig privat brukerskifteløsning landbruk
- Utvikling av felles offentlig og privat digital løsning for nye bønder - «Ny bonde»

Innspill på punkter i idelista samt forslag til nye ideer til tiltak og prosjekter som krever offentlig og privat samarbeid innen digitalisering kan sendes til;

erland.kjesbu@landbruketsdataflyt.no

Vedlegg 2 - OPS Landbruk: kartlegging av digital aktivitet i landbruket - kartleggings- og innspillmøter

Koordineringsgruppa har iverksatt et kartleggingsarbeid for å få bedre oversikt over alle aktiviteter, prosjekter og tiltak som både offentlige og private aktører innen sektoren har iverksatt og har ambisjoner om å iverksette innen digitalisering. Det skal gjennomføres kartleggings- og innspillmøter med sentrale aktører og etater, det skal gjennomføres en spørreundersøkelse bredt i sektoren blant både private virksomheter og offentlige etater samt at aktørene i koordineringsgruppa deler oversikt over egen digitaliseringsaktivitet. Tiltaket vil danne grunnlag for både ideutvikling, videre planlegging av OPS Landbruk-arbeidet og i seg selv bedre oversikt innad i sektoren over ulike aktørers og etaters digitaliseringsaktivitet, f.eks for å oppnå bedre arbeidsdeling og unngå dobbeltarbeid.

Ulike private aktører og offentlige etater er invitert til disse kartleggings- og innspillmøtene som i første omgang gjennomføres parallelt med møter i koordineringsgruppa 26. feb, 12. mars og 19. mars 2020.

Koordineringsgruppe ønsker at aktører og etater som møter kommer innom følgende i møtet:

- Kort presentasjon av sin virksomhet og sine ambisjoner innen digitalisering knyttet til utvikling av virksomheten framover
- Presentasjon av relevant aktivitet og ambisjoner innen digitalisering for landbruksnæringa, spesielt av relevans for offentlig privat samarbeid
- Presentasjon av virksomhetens/etatens behov for offentlig privat samarbeid knyttet til digitalisering
- Synliggjøring av områder som skaper flaskehals for digitalisering i landbruksnæringa
- Synliggjøring av områder hvor det er store muligheter for gevinstuttak ved digitalisering i landbruksnæringa
- Innspill på hvordan OPS Landbruk samarbeidet kan bidra for å øke virksomhetens verdiskaping og innovasjon
- Innspill på konkrete tiltak/prosjekter/aktivitet hvor det er behov for offentlig privat samarbeid innen digitalisering
- Innspill på områder hvor norsk landbruk bør satse på digitalisering for å oppnå økt verdiskaping og innovasjon

Koordineringsgruppa gjennomfører en spørreundersøkelse til private aktører og offentlige etater innen landbruket for å få bedre oversikt over pågående aktivitet, utfordringer og muligheter knyttet til digitalisering i sektoren generelt samt offentlig og privat samhandling spesielt. Aktører og etater som er invitert til kartleggings- og innspillmøter er og velkommen til å foreslå temaområder og problemstillinger som kan belyses og besvares gjennom spørreundersøkelsen.